

УДК 72.01/035

д. арх., професор Івашко Ю.В.,
Київський національний університет будівництва і архітектури**ОСОБЛИВОСТІ «ДЕРЕВ'ЯНОГО» МОДЕРНУ ЧЕРНИГОВА**

Розглянуті особливості рідкісного для України «дерев'яного модерну» Чернігова на прикладі трьох будинків кінця ХІХ-початку ХХ століть.

Ключові слова: дерев'яний модерн, Чернігів, особливості.

Дерев'яний модерн, на відміну від кам'яного модерну, в Україні є досить рідкісним явищем. Три таких будинки збереглися в Чернігові. Будинок на вул. Павлова, 9 використовується як житловий, в будинку на вул. Коцюбинського, 39 знаходиться комунальне підприємство «Чернігівоблагроліс» (рис.1), в будинку на вул. Шевченка, 54 (рис.2) розташовується обласний учбово-методичний центр культури та мистецтв. Всі ці будинки об'єднує поєднання елементів модерну і еkleктики, що характерне для провінційного модерну, який, на відміну від модерну великих міст, завжди відзначається нашаруванням місцевих традицій і досить вільним поєднанням елементів різних стилів – за винятком тих випадків, коли провінційні об'єкти проектували видатні архітектори (як правило, це були кам'яні об'єкти). Разом з тим, той факт, що дерев'яні будівлі Чернігова і досі експлуатуються за призначенням, вселяє надію в їх збереженні, тоді як старовинні дачі в Пущі-Водиці біля Києва знаходяться в занедбаному стані, руйнуються і гинуть від пожеж.

Обласний учбово-методичний центр культури та мистецтв на вул. Шевченка, 54 (рис.2) знаходиться в одноповерховому особняку з традиційною симетричною композицією головного фасаду, в його зовнішньому вигляді поєдналися риси типової «дерев'яної» еkleктики (в оздобленні віконних лиштв і навісу входу) і національно-романтичного українського модерну (в оздобленні вхідної частини з дахом із заломом). Похідними від модерну є і обриси вертикальних і горизонтального віконних прорізів біля дверей.

Більш цікавими і з погляду на силует, і з погляду на об'ємно-просторову композицію, і з погляду на деталізацію є два інших особняки чернігівського «дерев'яного» модерну – по вул. Павлова, 9 і Коцюбинського, 39 (будинок купця Мочарета) (рис. 1).

Опис особняків слід розпочати з розгляду особливостей їх містобудівного розташування. Обидва вони виходять головними фасадами на другорядні міські

Рис.1. Будинок на вул.Коцюбинського,39

Рис.2. Будинок на вул. Шевченка,54.

вулиці. Оскільки обидва вони збудовані з відступом від проїжджої частини і тротуару, можна припустити, що первісно перед ними було огороження за типом аналогічних огорожень особняків у Вінниці. Таким чином, підтверджується факт розташування об'єктів модерну в системі жорсткої периметральної забудови в великих містах і вільне розташування особняків модерну з відступом від вулиці і організацією великого озеленого палісаду в малих і середніх містах.

Обидва будинки на вул. Павлова, 9 и Коцюбинського, 39 (рис.1) відзначаються активними баштовими силуетами, акцентованими підвищеними відносно загального масиву будівлі квадратними, прямокутними і гранчастими в плані об'ємами, увінчаними високими дахами зі слуховими вікнами. При цьому силует особняка на вул. Коцюбинського, 39 виглядає більш органічним через наявність головного акцентного об'єму з баштою, тоді як силует особняка на вул. Павлова, 9 здається менш цілісним через наявність одночасно кількох різної форми завершень. На відносно невеликому фасаді особняка на вул. Павлова акцентовані одразу три об'єми, кожний з яких звучить як окрема архітектурна тема – і вхідний об'єм зі скошеними гострокутними вікнами другого поверху і активною формою лускатого даху з дрібною пластикою деталей, і розташований зліва від входу виступаючий об'єм з двома прямокутними вікнами і трапеційним щипцем, і шестигранний об'єм з видовженими вікнами і наметовим дахом справа від входу. Дерев'яному модерну Чернігова притаманна дрібномасштабність і дрібна пластика деталей, причому в оформленні головного фасаду особняка на вул. Павлова, 9 застосовані як елементи національно-романтичного модерну (форми завершень), так і елементи традиційної еkleктики (орнаменти на стінах). Як і більшість інших об'єктів модерну, цей будинок має яскраво виявлений головний фасад.

Композиція особняка на вул. Коцюбинського, 39 (рис.1) виглядає більш цілісною через виявлення однієї головної акцентної теми, яка делікатно підкреслюється в більш дрібних деталях – і в складній орнаментиці лиштв великих вікон головного фасаду, і в тонкому різьбленні кронштейнів і кутових пілястр, і в складному дерев'яному різьбленні вхідних дверей. Об'єднуючим мотивом є мотив овалу в поєднанні з перетинаючими його прямими лініями, і мотив угнутих кривих. Як і в попередньому випадку, цей майже прямокутний в плані одинадцятикімнатний особняк одноповерховий, тільки підвищений об'єм має другий поверх – мезонін, на який ведуть дерев'яні Г-подібні сходи. Цей особняк належав до дорогих: вхідна площадка була викладена оригінальною напольною плиткою, так само як і вхідний вестибуль.

Отже, основні ознаки «дерев'яного модерну» в особняках Чернігова такі:

- 1) еkleктичність фасадів: поєднання елементів модерну, історизму-еклектизму і традиційних мотивів різьблення;
- 2) силует: пасивний або розвинутий структурований за рахунок баштового об'єму – одного чи кількох;
- 3) вираження семантики модерну насамперед в активному силуеті, обрисах башт, декорі;
- 4) відсутність ознак модерну в плануванні і обробці інтер'єрів: як правило, інтер'єри особняків «дерев'яного модерну» мало відрізнялись від інтер'єрів будинків в стилі еkleктики.

Література:

1. Города и веси России - Деревянный модерн в Чернигове russiantowns.livejournal.com/163752.html
2. Деревянный модерн dip-c.livejournal.com/1556.
3. Дом-усадыба - Чернигов – Wikimapia wikimapia.org › Ukraine › Chernihivska ›
4. Історія нашого дому. – Чернігів, 2002. – 12 с.
5. О резьбе на домах в Чернигове. ФОТО - черниговский городской ...
с у.с .и а › ЧЕРНИГОВСКИЙ ГОРОДСКОЙ ПОРТАЛ №1
. Український модерн (архітектурний стиль) - а 2 – у с а у
. у с а с у.с › ... › Архітектура
7. Чернигов в стиле "модерн" (фото) - .с .и а › Новости › Фото и Видео
.и а а с а.с › Головна › Чернігівська область › Чернігів
9. .с .и а › Новости › Фото и Видео Чернігів ризикує остаточно втратити своє архітектурне обличчя ...

Аннотация

Рассмотрены особенности редкого для Украины «деревянного модерна» Чернигова на примере трёх домов конца XIX-начала XX столетий.

Ключевые слова: деревянный модерн, Чернигов, особенности.

Annotation

W a a yz cu a f u c f U a “ A -
u a u” f u bu a f 19th-at the beginning of
20th centuries.

Key words: “ A - u a u”, , cu a .